

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Future Agriculture **FRAMTIDENS LANTBRUK**

Lantbrukarens motivation – att fortsätta trots allt!

Insikter från projektet:

Det svenska lantbrukets omvandling 1990-2040

Anders Wästfelt och Camilla Eriksson

Camilla Eriksson

Fil.dr. i landsbygdsutveckling

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för stad och land, Ultuna

camilla.eriksson@slu.se

www.slu.se/sol

Jordbrukspolitiken

Innan EU-inträdet:

- Avreglering: Livsmedelspolitiska beslutet 1990
  - Prisförhandlingar ersätts av marknadsorientering och internationalisering
- "Omställning -90"
  - Betald träda för att minska spannmålsöverskott
- Sverige ansöker om EG-medlemskap
1 juli 1991

EU:s gemensamma jordbrukspolitik

Pelare 1: Direktstöd

41 miljarder/7 år

- Gårdsstödet
- Förgröningsstöd
- Kopeng
- Stöd till unga

Pelare 2: Landsbygdsprogrammet

36 miljarder/7 år

- Upprätthålla natur- och kulturarv
- Upprätthålla ekosystemtjänster
- Upprätthålla en levande landsbygd

Strukturumvandling sedan 1990

o Specialisering och koncentrerering

- o Antalet lantbruk har minskat med en tredjedel
- o De 10% största företagen odlar hälften av marken
- o 1990 fanns strax under 26000 mjölkbönder. 2014 hade 4 av 5 slutat, då fanns cirka 4 400 mjölkbönder.

o Lantbrukare har blivit pristagare på en internationell marknad

- o EU-inträdet innebär fri konkurrens på den inre marknaden
- o Ökad ägarkoncentration i livsmedelsindustrin

FÖRSÖRJNINGASPEKTER

“en gård bör för att ge full sysselsättning och en resonabel inkomst för bonden och hans familj vara åtminstone 15 till 20 hektar odlingsjord”

Nannesson, 1939

“Nja, du behöver åtminstone 500 hektar för att klara dig idag”

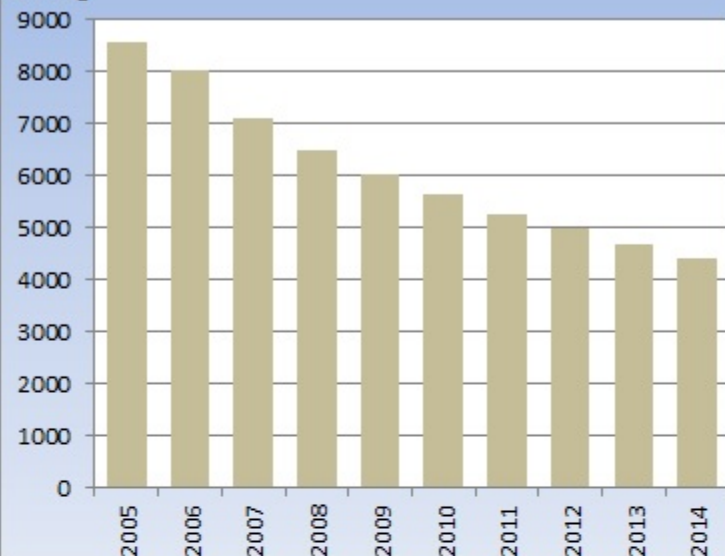
- Spannmålsodlare, 2014

“Jag tror jag kan få ihop det med 70 kor, men många tycker ju att det är för få”

- Mjölkbonde, 2014

Antal företag med kor för mjölkproduktion åren 2005-2014

Antal företag

Antal mjölkkor åren 2005-2014

Antal mjölkkor

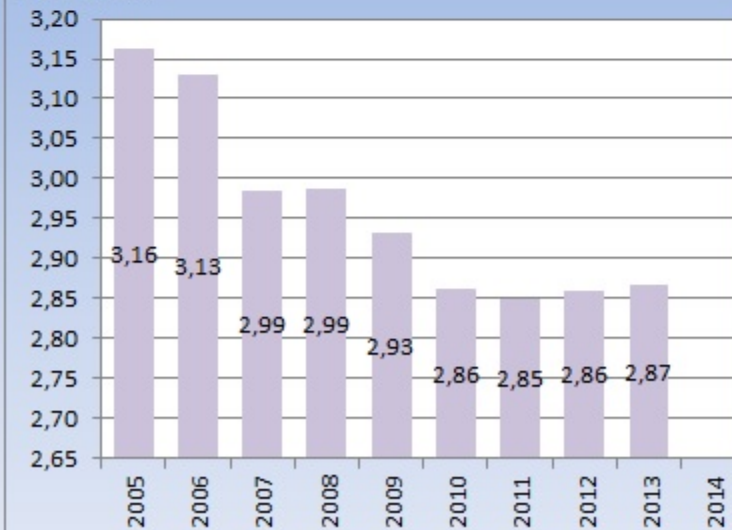
Besättningsstorlek åren kor per företag 2005-2014

Antal mjölkkor

Invägd mjölk vid mejeri åren i miljoner ton 2005-2013

miljoner ton

Källa:
SJV 2015,
Jordbruket
i siffror

Figure 1

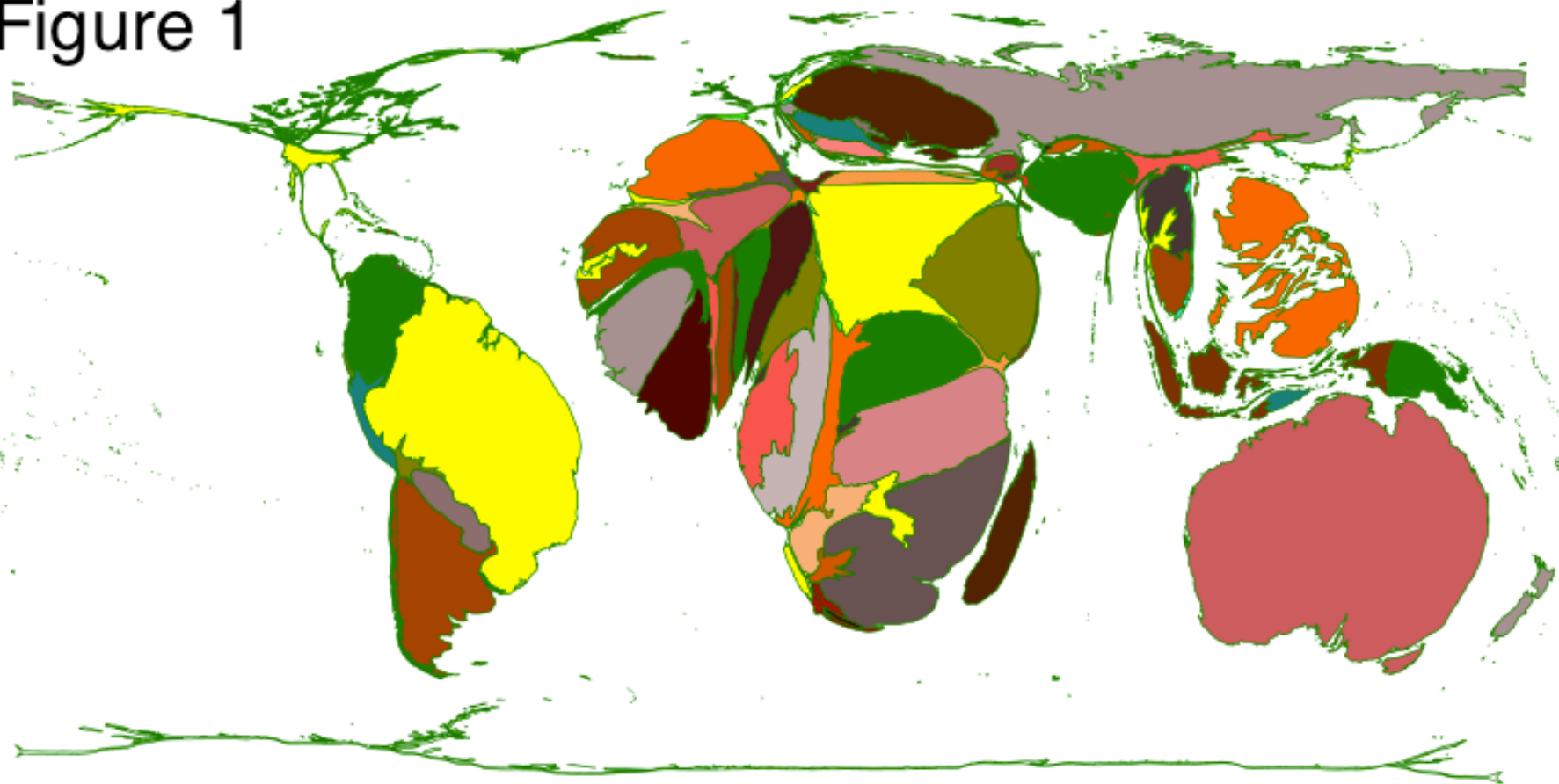
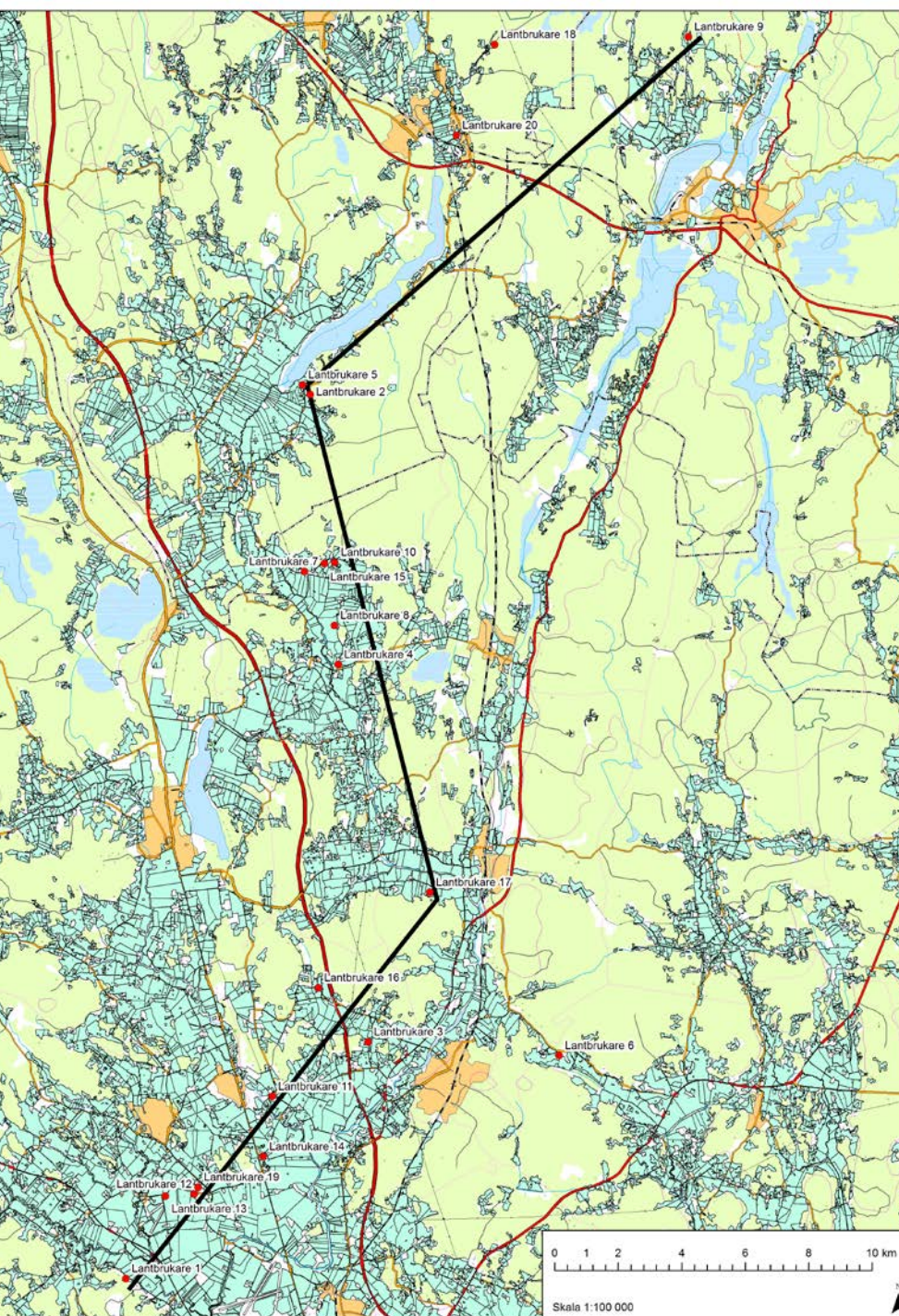

Figure 1. Distorted world map according to the relative amount of land grabs in each country. In other words, the area of each country was rescaled in proportion to the amount of land that has been acquired by foreign investors after 2006. The colors in the cartogram are only used to distinguish different countries.

Intervjustudie

- Samtalsintervjuer med 20 lantbrukare med fokus på frågor som hur de ser på generationsskiften, gårdsdriften och gårdens historia.
- Lantbrukare valdes längs en transekt från slättbygd till bland- och skogsbygd

- Gårdar på slätten antingen stordriftsrationaliserar genom att utöka markarealerna och investera i ny maskinpark ELLER arbetar utanför lantbruket och lägger ca 5-6 v/år på relativt lågintensiv spannmålsodling.
- Stor konkurrens om marken – gårdar överges men inte marken. Konkurrens mellan lantbrukare men också från Akademiförvaltningen och andra stora markägare, samt andra markanvändningskategorier som verkstadslokaler eller bostadsbyggande.

- I bland- och skogsbygd finns fler gårdar med djur, särskilt köttproduktion, det finns exempel på företag som satsar på nischproduktion med egen vidareförädling, försäljning direkt till konsument och gårdsbutiker. Mark tas ur produktion, både betes- och åkermark.

Försörjningsstrategier

- Mångsyssleri är en förgivettagen strategi för alla lantbrukare (inte lika tydligt på mjölkgårdar)
- Maskinparken främsta källan till sidoinkomster
- Vissa lantbrukare har strategier för att komma bort från att vara pristagare på världsmarknaden:
  - Sälja färdiga livsmedel direkt till konsument på lokala marknader
  - Ekologisk certifiering

Certifierad ekologisk odling ökar - från ca 30 000 hektar 1990, eller drygt 1 % av marken, till ca 500 000 ha, eller drygt 16% av marken år 2014 (SJV 2015)

Varför eller varför inte ekologiskt?

De sista 12 åren har vi kört ekologiskt. Det var väl det som har betytt mest, att vi gick över till ekologiskt tycker jag. Vi fick bättre ekonomi helt enkelt, tjänar mer pengar.

Camilla- Okej, för att det är högre stöd eller för att det är högre priser?

Det är en kombination. Priserna, stöden och allting gör ju att kalkylerna har sett bättre ut på ekologiskt de sista 10 åren. Överlag, kan man säga. Så egentligen måste man vara idealist om man ska odla konventionellt. Om man inte tänker ekonomiskt som jag.

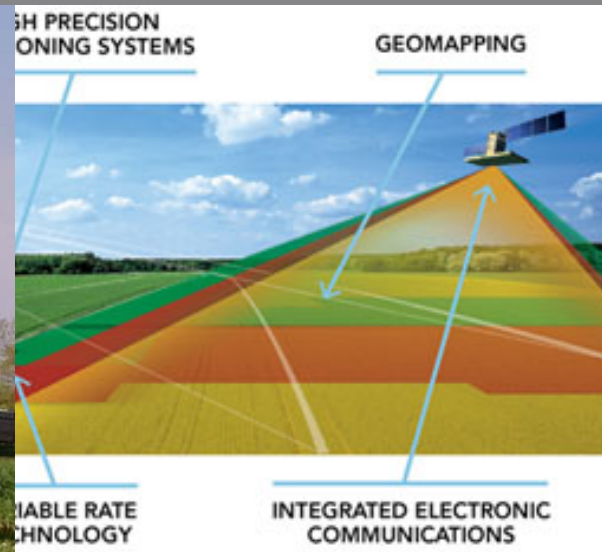
- Ekologisk spannmålsodlare

Ekologisk odling? Man ska producera det som efterfrågas. Men för ekologisk odling krävs en helt annan maskinpark. Ogräsharv, osv. Det skulle kräva investeringar och mer arbete. Kommer det ekologiska att hålla i sig långsiktigt? Är det lagrad näring i marken som gör att det fungerar? Det talas om det. I början hade grannarna bara tistel och ogräs.

- Konventionell spannmålsodlare

Försörjningsstrategier

- De som vill konkurrera på världsmarknaden satsar på;
  - Växtodling: Expandera till ca 500-700 ha spannmål – om större än så blir det svårt att vara på rätt plats vid rätt tid
    - Vad man klarar med en skördetröska
    - Vad man klarar utan att anställa
  - Använda senaste tekniken – kapitalintensivt, hög omsättning
  - Leanproduktion, exempelvis LRF:s satsning på Lean Lantbruk

Vad ger status?

Britta: Det hörs på Joel när han har jobbat borta, att det där med komforten i en traktor är jätteviktigt idag och speciellt det de sitter på, för jag menar där får de verkligen testa och det ska provsittas och det ska bytas hit och dit.

Camilla- Och det ska hållas rent va, har jag hört?

Britta: Ja, inga skor, inga skor, Joel han har såna där mattor. Dom har en liten fin gummimatta precis innanför dörren som de ställer skorna på och sen är det matta i.

Sven: Men det är bara de som sitter hela dagarna när de kör, som kör mycket entreprenad och man sitter i timal i stäck, då är det mycket svårare för en annan.

Britta: Ja, ”sen kommer farsan” säger Joel, ”sen kommer farsan och då är det inte rent och snyggt längre”.

Varför fortsätta?

- Framtidsoptimism
- Livsstil, bästa tänkbara jobbet, frihet
- Vill arbeta med djur och/eller maskiner
- Behålla gården i familjen
  - De flesta betonar att det är viktigt att nästa generation själva får välja, samtidigt anser de att det är viktigt att gården inte läggs ner
  - De som lägger ner driften behåller gården och arrenderar ut
  - Gården går i arv, nästa generation fortsätter arrendera ut (alt. styckar av och säljer)
- ...

”Det vet jag, jag är jordägare som arrenderar ut och ja... dom här två åren som jag har arrenderar ut, så mycket pengar som jag tjänar på mitt jordbruk har jag aldrig gjort på den lilla plätten.”

- fd. konventionell spannmålsodlare

Framtidens lantbruk

- De beslut som fattas på gårdsnivå idag har konsekvenser decennier framåt
  - Dagens jordbruksproduktion producerar framtidens jordbruksmark
  - Infrastrukturen föråldras – ekonomiskt tufft för nästa generation att ångra föräldrarnas beslut
- Heltidsjordbruk är inte norm för lantbrukare – riskspridning genom mångsyssleri
  - Konsekvenser för konkurrenskraften – företagen mer robusta
  - Konsekvenser för produktionen – finns potential för ökning
- Ödesfråga! Hur skapas förutsättningar för ett lantbruk som kan leverera vad vi behöver i framtiden? Vilken roll har lantbruk i samhället? Vilka nyttor ska lantbruket tillgodose?

Kan vi producera mat i händelse av kris?

Sårbarhet och resiliens på gårdsnivå i svenskt lantbruk

Projektid: aug 2015 – jan 2018

- Hur påverkas produktionen av kyckling, gris, nöt, mejeriprodukter och bröd av olika typer av försörjningskriser, på gårdar med olika produktionssystem?
- Kartläggning av 20 olika gårdars produktionssystem och beroenden av olika insatsvaror, arbetskraft, specialiserad kunskap och andra faktorer av betydelse för beredskapsfrågan, samt hur lantbrukaren resonerar kring sin möjlighet att använda sig av dem (sin handlingsfrihet).